

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO (SUYURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmurotov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакьян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING АҲАМИЯТИ 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUXORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI..... 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Toxirjon Nurmatatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFIIY TAJRIBANI O'RNI VA АҲАМИЯТИ 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTDА O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> О'ЗБЕКИСТОНДА ПЛАСТИК ЧИҚИДИЛАРДАН FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI OCHIQ MANBALAR VA ULARDAN RAQAMLI KRIMINALISTIKADA FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> MUHIM RAQAMLI INFRATUZILMALARGA NISBATAN AMALGA OSHIRILADIGAN HUJUMLAR VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Закирова Зулхумор Зоиржоновна</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

- Ismailov Ubaydulla Mamat ugli*
THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE
OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE
SUYURLITEPA SITE) 16-26
- Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich*
QUESTIONS OF GENESIS OF Keltaminora Culture..... 27-33
- Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna*
FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE 34-37
- Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli*
PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS
(1925-1946 YY.) 38-41
- Akobirov, Mirjalol Ximmatovich*
DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE
MIDDLE EAST AND ASIA MINOR 42-46
- Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna*
HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING 47-52
- Dalakyan, Janna Seyranovna*
CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE
SOLUTIONS 53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

- Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich*
WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE
TOURISM NETWORK 57-62
- Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li*
STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF
PROVISIONS 63-71
- Rakhmatov, Adkham Itolmasovich*
ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED
PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM 72-80
- Murodova, Nargiza Utkirovna*
SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY 81-85
- Madaminov, Inomjon Ozodovich*
THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF
ENTERPRISES 86-93
- Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li*
DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS 94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievna Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Xamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 May 2024

Article / Original Paper

LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST

Khasanova Yulduz Mukhtor kizi

Current PhD candidate of Navai State Pedagogical Institute

Abstract. In this article, the literary conceptualization of the motive "morality" in the fairy tales about animals is subject to analysis. Animal tales have great educational value. In fairy tales about animals, a very wide place is assigned to the motive of morality, after all, these fairy tales also glorify Justice, develop a sense of collectivism and arouse the desire to help the weak. The article also concludes that the specificity of animal fairy tales is determined by the ease of reading and understanding them.

Keywords: animal, moral motive, action, humanity, upbringing, activity, hero, epithet, song.

ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ

Хасанова Юлдуз Мухтор қизи

Навоий давлат педагогика институти докторанти

Аннотация. Ушбу мақолада ҳайвонлар ҳақидаги эртақларида “Ахлоқ” мотивининг бадий концептуаллашуви таҳлилга тортилади. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг тарбиявий аҳамияти катта. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларда ахлоқ мотивига жуда кенг ўрин ажратилади, зеро, бу эртақлар ҳам адолатни тараннум этади, коллективизм туйғусини ривожлантиради ва заифларга ёрдам бериш истагини уйғотади. Мақолада, шунингдек, Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг ўзига хослиги уларни ўқишнинг ва тушунишнинг осонлиги билан белгиланади, деб хулоса берилди.

Калит сўзлар: ҳайвон, ахлоқ мотиви, ҳаракат, инсоният, тарбия, фаолият, қаҳрамон, эпитет, қўшиқ.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N33>

Кириш. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар ибратли ва қизиқарли, қадимги даврларда пайдо бўлган ва уларнинг ривожланишининг дастлабки босқичида табиатан сеҳрли эртақларга жуда ўхшаш бўлган. Вақт ўтиши билан улар сеҳрлилик аҳамиятини йўқотиб бордилар ва аллегорик шаклдаги кичик ибратли ҳикояга айлана бошладилар. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар одатда кичик ҳажмга эга, уларнинг мазмуни ниҳоятда содда, ўқувчига яқин ва тушунарли. Уларнинг асосида реал ҳақиқат ётади, улардаги фантастика элементи унча катта аҳамиятга эга эмас. Бу нафақат инсон тилида гаплашадиган, балки одамлар каби ҳаракат қиладиган ҳайвонларни инсонлаштиришда ўзини намоён қилади. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг бу хусусияти уларни табиий ва содда қабул қилишни ҳам талаб қилади. Қоюда тариқасида, ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар антитеза тамойилига асосланади: яхшилик ёмонликка қарши, ақл аҳмоқликка

қарши ва ҳоказо. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлардаги қаҳрамонлар ўзига хос хусусиятларга эга оддий одамлар ва ҳаммага яхши таниш бўлган ҳайвонлар: *тулки айёр, бўри ёвуз, қуён қўрқоқ, мушук ва хўроз жасур* ва ҳоказо. Эртақ қаҳрамонлари тўғридан-тўғри тасвирланади, характернинг ривожланиши, тасвирлар эволюцияси йўқ. Эртақ қаҳрамонлари турли хил ижобий фазилатлар (ҳалоллик, жасорат, адолат ва бошқалар)га эга бўлган яхшилик ташувчилари.

Адабиётлар таҳлили. Ҳайвонлар ва эртақлар ўртасидаги боғлиқлик халқ эртақларининг бир тури бўлмиш ҳайвонлар ҳақидаги эртақларда ўз аксини топган. Халқ эртақларининг илк намуналари қадим замонларга бориб тақалади, халқ оғзаки ижодида эртақ жанрини ўрганиш бўйича Д.В.Бережкова, Г.В.Токарев, Э.П.Чакалова, В.А.Головко, Г.З.Имаева, И.В.Павлютенкова, М.Сименсон, М.Меснил, О.С.Қаюмов, А.Мусақулов, Д.Рахимбоева, Б.Каримов, М.Афзалов, Ғ.Жаҳонгиров, Ғ.Жалолов, К.Имомов, Х.Эгамов, М.Жўраев, Ж.Юсупов, Т.Раҳмонов, Қ.Бекназаров, С.Жумаева, З.Усмонова, Н.Дўстхўжаева, М.Содиқова, Н.Қодиров, З.Расулова, Ж.С.Эшонқуловлар томонидан ҳимоя қилинган диссертациялар илмий манба сифатида муҳим аҳамият касб этади.

Тадқиқот методологияси. Дунё халқларининг эртақларини маиший (улар кундалик ҳаёт воқеаларига асосланган, мўжизалар ва фантастик тасвирлар йўқ, ҳақиқий қаҳрамонлар ҳаракат қилади), сеҳрли (тингловчи олдида сирли дунё пайдо бўлади, ғайриоддий фантастик қаҳрамонлар у ерда ҳаракат қилишади. Баъзи эртақлар мифологик тасвирлар билан чамбарчас боғлиқ) ва ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар (улардаги ҳайвонот дунёси инсоннинг аллегорик тасвири сифатида қабул қилинади. Ҳайвонлар кундалик ҳаётда инсоний иллатларнинг ҳақиқий ташувчиларини ифодалайди)га бўлиб таснифлаш қабул қилинган.

Таҳлиллар ва натижалар. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар ўзининг асосий персонажлари – одамларнинг хусусиятларига эга бўлган ҳайвонлар билан ажралиб туради. Санъатнинг мифологиядан ажралиш босқичида ҳайвонлар, қушлар ва ҳашаротларни инсонлаштириш адабий воситага айланди ва аксарият ҳолларда одамлар ва уларнинг муносабатлари ифода объектига айланди. В.Я. Пропп шунингдек, ҳайвонлар ҳақидаги эртақларни “одамлар ва ҳайвонлар тенг ҳуқуқлар асосида ҳаракат қиладиган эртақлар” деб атайди, шу билан бирга бунинг шартлилигини таъкидлайди [4]. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар, одатда, сатирик ёки кулгили асар бўлиб, тарбияловчи хусусиятга эга. Эртақ қаҳрамони – фирибгар, айёр, ёлғончи (тулки, қуён, қарға, ўргимчак ва бошқалар.). Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг ўзига хос поэтикаси ва услуби бор (масалан, ҳайвонларнинг кутилмаган учрашувларининг композицион техникаси, қўшиқлар ишлатилиши). Тўқиб чиқарилган уйдирмаларнинг шартлилиги бадий умумлаштиришнинг кенглигига тўғри келади. Шунинг учун кўплаб эртақларнинг маъноси ва образлари осонгина мақол ва маталларда умумлашади: - *Arslonning bo'kirgani — sichqonning o'lgani; a busy bee; cat-and-mouse.*

Ҳайвонлар ҳақидаги халқ эртақларидаги персонажлар тизими, одатда, ёввойи ва уй ҳайвонлари образлари билан ифодаланади. Ёввойи ҳайвонларнинг образлари уй ҳайвонларининг образларидан кўра кенгроқ истеъмолда: тулки, бўри, айиқ, қуён ва қушлар – турна, бургут, чумчуқ, қарға ва бошқалар. Уй ҳайвонлари нисбатан кам учрайди ва улар мустақил ёки етакчи образлар сифатида кўринмайди, фақат ўрмон ҳайвонлари билан биргаликда қўлланилади: ит, мушук, эчки, қўчқор, от, буқа, уй

кушларидан – ғоз, ўрдак ва хўроз. Вақт ўтиши билан ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар асосан болалар эртақларига айланади. Уларда бадиий адабиётни ёшга боғлиқ ҳолда идрок этишнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олинади: ижобий ва салбий образлар аниқ ажратилади, ёрқин ва қувноқ сюжет кўринишлари ғамгин ва тундга, ва аксинча яхшиликнинг ёвузлик устидан мажбурий ғалабасига кескин ўзгаради. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар маълум бир тарзда тайёрланган кўпроқ ёки озроқ кутилган ёки кутилмаган яқунни ифодаловчи ривоят асосидаги элементар ҳаракатларга асосланади. Бу оддий ҳаракатлар психологик ҳодисаларни ифодалайди. Мисол учун, кўплаб эртақлар маккор маслаҳатларга асосланган (тулки бўрига тўйиб узум ейишни маслаҳат беради), кутилмаган қўрқув оҳангига (хўроз таҳдидли қўшиқ куйлаш орқали тулкини қувиб чиқаради). Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг сюжетлари кўпинча чегарага эга эмас, бир-биридан аниқ ажралиб турмайди, балки бир эртақдан бошқасига ўтади.

Ҳайвонлар ҳақидаги халқ эртақларининг асосий хусусияти бир хил бўлган ҳаракатларнинг кўп маротаба такрорланиб, давом этишидан иборат. Бунга мисол қилиб “Сусамбил” эртагини, рус халқ эртақларидан “Шолғом” ёки “Бўғирсоқ” ни келтириб ўтиш мумкин:

- *Ассалому алайкум, эшаквой! — дебди. Эшак:*
- *Ваалайкум ассалом, хўрозвой, — дебди. Хўроз:*
- *Сизга йўл бўлсин? — деб эшакдан сўрабди. Эшак:*
- *Сусамбилга, — дебди.*

Мана шу диалогнинг ўзи “Сусамбил” эртагида беш маротаба такрорланади, албатта, маълум бир “*дебди. Эшак - дебди. Хўроз - дебди. Хўкиз ... ; битта эдим, сен билан иккита бўламиз, Иккита эдик, учта бўлдик, Учта эдик, бешта бўлдик ...*” каби ўзгаришлар билан. Аниқ композицион тузилишга эга бўлган бундай кумулятив эртақлар ўз услуби билан бошқа эртақлардан фарқ қилади. Такрорнинг қўлланилиши бу эртақларнинг ўзига хослигини таъминлайди, қолаверса, бундай эртақларнинг махсус қофияга эга эканлиги, бу турдаги эртақларнинг тез эсда қолишини таъминлайди, шу хусусиятларига кўра, ҳайвонлар ҳақидаги эртақларни болалар жанри деб аташ мумкин.

Ханти халқининг ҳайвонлар ҳақидаги эртақларида *тулки, бўри, айиқ, қуён, сичқон, бурундиқ* ва бошқа шу каби ёввойи табиат персонажлари кўпроқ иштирок этади. Шунинг учун бу эртақларда алдов мотиви кенгроқ ифодаланган. Мисол учун, “Бурундиқнинг бели қандай қилиб йўл-йўл чизиқли бўлиб қолди?” номли эртақнинг ахлоқ мотиви шундан иборатки, бурундиқ айиқни алдаш учун қуёш тескари тарафдан чиқди, деб айтади, аммо бунга айиқнинг ишончи комил эмас эди, қуёш бошқа томондан кўтарилади, деб айиқ ҳам ўз фикрини уқтирмақчи бўлади. Улар ўртасида тортишув келиб чиқади, бу эса айиқни ғазаблангирди. Ҳар бири ўзининг ҳақ эканлигини даъво қилади. Кучли томон – бу ёввойи ҳайвонлардир ва улар ғалаба қозонишлари керакдек туюлади, аммо ахлоқ мотиви кучсиз ҳайвонларга йиртқич рақибларни енгишга имкон беради. Бу эртақдаги ахлоқ мотивига яна бошқа бир эртақдаги ахлоқ мотиви қарама-қарши туради. Биламизки, тулки бошқа ҳайвонлар орасида ўзининг айёрлиги билан машҳур образдир, чунки унинг сиймосида ва ҳатти-ҳаракатларида виждонсиз одам акс этади. “Елимбалиқ ва тулки” номли эртақда тулки ўзининг энг айёр эканлиги билан мақтанади, елимбалиқ унга қирғоқ бўйлаб ким тезроқ етиб бориши бўйича мусобақа уюштиришни таклиф этади. Елимбалиқ бошқа балиқлардан ёрдам сўрайди ва барча

балиқлар бирлашиб, тулкини енгадилар. Тулки ўрмонга қочиб кетади ва кейин ҳеч қачон елимбалиқ билан баҳслашмайди [3; 128-б.]. Бирдамлик, ҳамжиҳатлик каби ахлоқ мотивлари устунлик қилади ва кучсиз ҳисобланган томон айёр томон устидан ғалба қозонади.

Юқорида таъкидланганидек, ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар асрлар давомида ва аста-секинлик билан, турли даврлардаги реал одамларнинг характерлари асосида яратилиб келинган. Бу эртақларда халқнинг миллий менталитети, миллий дунёқараши, дунёни қандай қабул қилиши акс этади. Биламизки, мотив бу у ёки бу ҳатти-ҳаракатни содир этишга ундовчи куч, ҳайвонлар ҳақидаги эртақларда бу ҳайвонларнинг ўзаро мулоқот қилиши орқали ифода этилади. Ҳайвонларда мулоқотнинг мақсади бошқа тирик мавжудотларни муайян ҳаракатларни амалга оширишга ундаш, ёки, қандайдир бир ҳаракатлардан тийилиши кераклиги ҳақида огоҳлантириш бўлиши мумкин. Агар ҳайвонлардаги мулоқот мақсади, одатда уларга тегишли бўлган биологик эҳтиёжларни қондириш доирасидан ташқарига чиқмасда, одамлардаги мақсадлар сони ортиб боради, улар ижтимоий, маданий, ижодий, эстетик, интеллектуал ўсиш эҳтиёжлари, ахлоқий ривожланиш ва бошқа турли хил эҳтиёжларни қондириш воситасини ифодалайди.

Ҳайвонлар ҳақидаги халқ эртақларининг энг машҳур салбий қаҳрамон образлари: тулки, бўри ва айиқ. Кўп сюжетларнинг асоси тулкининг ҳийла-найранглари асосида яратилган. Кўпинча тулки шафқатсизларча бўрини алдайди, бўри одатда аҳмоқлиги ва очкўзлиги билан қораланади. Бўри образида инсоннинг ҳақиқий хусусиятлари эмас, балки халқнинг унга бўлган муносабати ифодаланади, яъни бўрининг ҳатти-ҳаракатларида ахлоқ мотиви доминантлик қилмайди. Унда ҳукмронлик хусусияти мужассамлаштирилади; у ҳамманинг устидан ҳокимлик қилишни хоҳлайди. Айиқ ва деҳқон ҳақидаги рус халқ эртаги бундан далолат беради, эртақда айиқ ва деҳқон ҳосилни қандай бўлишгани ҳақида ҳикоя қилинади. Айиқ – бу кучли ва қудратли мавжудот аҳмоқлигининг тимсоли. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг бошқа қаҳрамонларига *от, ит, хўроз, сичқон, фил, маймун, шер, йўлбарс, мушук, қарға, тўти, эшак* ва кўплаб бошқа ҳайвонлар мисол бўла олади. Ҳар бир ҳайвоннинг ўз характери ва эртақда тутган ўрни бўлиб, ўзларининг ҳатти-ҳаракатлари билан ахлоқ мотивини воқелантиришга ҳисса қўшадилар. Ҳайвонлар ва қушлар ҳақидаги эртақлар узоқ вақтдан бери ҳар бир халқнинг ўзига хос ижтимоий, маиший энциклопедияси бўлиб хизмат қилган. Улар одамлардаги ёлғончилик, айёрлик, жоҳиллик, аҳмоқлик, дангасалик, ўғирлик, бахиллик ва шунга ўхшаш бошқа салбий фазилатларни очиб беришда ёрдам берадилар. Инсоний иллатлар қораланади, уят ва кулги остига олинади. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақларда истехзо доминантлик қилиши кўп тадқиқотчилар томонидан таъкидланган [2; 22-б.].

Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар ижтимоий-синфий курашнинг нотинчликларини акс эттирган. Эртақ аллегориялари кўпқиррали бўлиб, улар фақат аллегория пайдо бўлган муайян ҳаётий асосни аниқ англаш чегараларида талқин қилиниши мумкин. Тулкининг очкўзлиги, бўрининг шафқатсизлиги ва айиқнинг аҳмоқлиги умуминсониятга тааллуқли иллатлар эмас. Эртақларни таҳлил қилиш натижасига кўра, бу хусусиятлар кўпинча одамларнинг айрим ижтимоий гуруҳларига хос эканлиги аниқланди. Яъни ушбу мотивлар фақат бир хил мақсад остида ҳатти-ҳаракат қиладиган

одамлар гуруҳларига тегишли. Ҳайвонлар ҳақидаги эртақ номларининг шартлилигини ҳам таъкидлаш керак. Фольклор ривожланишининг кейинги босқичларида бу ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар эмас, улар одамлар ҳақидаги эртақлардир. "Ҳар бир эртақда ҳақиқат элементлари бор", деб ёзган эди рус ёзувчиси М.Горький, "агар сиз болаларга хўроз ва мушук инсон тилида гапирмайдиган эртақни тухфа қилсангиз, улар бу эртақларга қизиқмаган бўлур эдилар " [5; 13-б.]. Эртақдаги ёлғонинг сатира билан уйғунлиги ҳайвонлар ҳақидаги эртақларнинг асосий хусусиятидир.

Ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар қаҳрамонларининг образларисиз ҳеч қандай эртақ яратилмайди, ундаги ижобий ва салбий образлар ўртасида аниқ фарқлар мавжуд. Ҳозирги вақтда одамлар ижтимоий адолат, виждон ва интизом орқали белгиланадиган инсоний муносабатларнинг юқори маданиятига эга ҳуқуқий жамиятни барпо этишга интилоқда. Бундай жамият ўзининг ҳар бир аъзосидан ахлоқий тарбияга эга бўлишни талаб қилади. Жамиятдаги ахлоқ жамоатчилиги фикрининг кучи, шахснинг ахлоқий ва ахлоқсиз хатти-ҳаракатлари эса жамоатчилиги томонидан баҳолаш ифодаси билан қўллаб-қувватланади. Инсоннинг ахлоқий ривожланишида унинг амалга оширадиган ҳаракатлари ва ишлари, жамиятда ўрнатилган ахлоқий талабларга риоя қилишга бўлган муносабати катта аҳамиятга эга. Шахснинг ўзи ахлоқли бўлишга интилиши керак, шунда у ўзининг ички мотиви ва ахлоқ нормаларининг зарурлигини чуқур англаши туфайли ахлоқий меъёрлар ва қоидаларга риоя қилади.

Бу мисол ўқувчини эртақ қаҳрамонлари сиймосида инсон табиатининг оқиллигини кўришга ундайди. Қадим замонлардан бери эртақ сўйловчининг шахсий тажрибаси эртақка ўтиб келган. Ва бу тажрибанинг тўпланиши натижасида эртақ қаҳрамонларининг маълум бир кўриниши ривожланди. Аммо эртақ нафақат доимий белгилар тўплами билан, балки эртақнинг бир-бири билан боғланиб кетган, мураккаб ва ғайриоддий образлари ва тушунчалари билан ҳам қизиқарлидир. Эртақ – бу фикрлашнинг архаик шакли бўлиб, унинг асосий сюжетлари, образлари ва мотивлари қадим замонлардан бери бизгача етиб келган. Эртақдаги воқеалар инсон ҳаётининг турли соҳаларига, хоҳ кундалик ҳаётга, хоҳ миллий маросимларга, хоҳ эътиқодга ёки ҳокимиятга муносабат, жамият ёки турли масалаларга ёндашувнинг ўзига хослигига таъсир қилувчи маданиятнинг муҳим қатлами эканлиги аниқланди. Сюжет воқеаларининг хилма-хиллиги ҳаётдаги турли вазиятларни акс эттиради. Эртақ қаҳрамонлари билан таққослаш орқали ўқувчи ўз хатти-ҳаракатларини тўғрилайди, ўз ўзига савол беради, шу тариқа, ахлоқ мотивини шакллантиради.

Шундай қилиб, ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар ўзларининг асосий образлари – одамларнинг хусусиятлари акс эттирилган ҳайвонлар билан ажралиб туради. Санъатни мифологиядан ажратиш босқичида ҳайвонлар, қушлар ва ҳашаротларни инсонлаштириш адабий воситага айланди, одамлар ва уларнинг муносабатлари аксарият ҳолларда тасвир объектига айланди.

Ҳайвонлар ҳақидаги халқ эртақларидаги персонажлар тизими, одатда, ёввойи ва уй ҳайвонлари образлари орқали ифодаланади. Тулки, бўри, айиқ, қуён ва бошқа шу каби ёввойи ҳайвонларнинг образлари сигир, қўй, чумчуқ, қарға ва бошқа уй ҳайвонларининг образларидан устунлик қилади, яъни, уй ҳайвонлари жуда кам учрайди ва улар мустақил ёки етакчи белгилар сифатида кўринмайди, улар фақат ўрмон

хайвонлари билан биргаликда учрайди, фақат уй ҳайвонлари иштирок этган эртақлар деярли йўқ.

Инсоннинг адабиёт олами, инсоний муносабатлар дунёси ва бутун атрофдаги дунё билан танишиши эртақдан бошланади. Қаҳрамонлар образларида яққол ифодаланган ахлоқий тушунчалар ҳақиқий ҳаётда ва яқинлар билан муносабатларда мустаҳкамланиб, ахлоқий соғлом шахсни шакллантиришнинг ажралмас воситаси сифатида инсоннинг истаклари ва ҳаракатларини тартибга солувчи ахлоқий мотивдан ахлоқий меъёрларга айлана боради. Атрофдаги дунё, ахлоқий меъёрлар, ҳаёт қонунлари билан таништиришда ва ушбу қонунларга мувофиқ яшашга ўргатишда эртақ жанрининг аҳамияти беқиёс. Бадий образлар ва махсус эртақ тили туфайли инсонда гўзаллик туйғуси ҳам ривожланади.

Шарқ ва ғарб ҳайвонлар ҳақидаги эртақлар инсонни халқ анъаналари руҳида тарбиялайди, унга халқнинг ҳаётий-ахлоқий қарашлари асосида билим беради. Инсоннинг ахлоқий дунёсини тарбиялаш ва шакллантиришда халқ эртақларининг ўрни бебаҳодир, зеро улар худди одамлар ҳаёти каби маълум бир ритмга асосан қурилган, нафақат сюжет, балки эртақларнинг ўзига хос сўзлашув усуллари ҳам эҳтиёткорлик билан сақлаб қолинган ва авлоддан-авлодга ўтиб келмоқда. Эртақлар ахлоқ тамойилларини инсон ҳаётига татбиқ этишга имкон яратади. Меҳрибонлик, севги ва итоаткорлик мавзулари эртақларнинг ахлоқий мазмунини ташкил қилади. Кўпгина эртақлар азалдан инсонпарварлик қадриятларини ўзлаштириш учун қўлланилган.

Хулосалар. Халқ эртақлари, ғарб ёки шарқ халқларига тегишли бўлишидан қатъий назар, болаларни ғайриоддий воқеалар доираси, уларнинг қаҳрамонлари билан содир бўладиган ўзгаришлар билан таништириш орқали чуқур ахлоқий ғояларни ифодалайди. Улар одамларга меҳрибонликни ўргатади, юксак ҳис-туйғулар ва интилишларни намоён этади. К.И.Чуковский эртақ ҳикоя қилувчининг ва биринчи навбатда халқнинг мақсади "болада инсониятни тарбиялаш – бу одамнинг бошқа одамларнинг бахтсизликлари ҳақида қайғуриш, бошқаларнинг қувончидан қувониш, бировнинг тақдирини ўзиникидек ҳис қилиш қобилятидир" деб ёзганда ниҳоятда ҳақ эди. [6; 127-б.].

Ҳаракатнинг ривожланишига ахлоқ мотиви доимо уйғун бўлади: адолатсизлик азоб-уқубатлар ва бахтсизликлар манбаига айланади, муваффақиятли яқунлар ҳар доим адолат нормаларига қарама-қаршилиқларни бартараф этади. Эртақ ўқувчини ҳайвонларнинг қилмишлари ва ҳатти-ҳаракатларини нима яхши ва нима ёмон деган тўғри тушунчалар асосида баҳолашга ўргатади.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Daniyeva M.Dj. Teacher's Speech Culture. Karshi: Nasaf, 2020. – 80 p.
2. Аникин В.П и др. Детская литература. - М.: Просвещение, 2001. - 399 с.
3. Енов В.Е. Обские сказы: мифологические сказки по мотивам хантыйского народного фольклора. – Екатеринбург: Уральский рабочий, 2015 – 128 с.
4. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. Ленинград, 1946.-279 с.
5. Русский фольклор / Под ред. Л.В. Полякова. - М.: Просвещение, 2000. - 139с.
6. Чуковский К.И.От двух до пяти. – М.: Просвещение. 1956. – 382с.
7. <https://ok.ru>
8. <https://uz.wikipedia.org>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).